

עבודה זרה סא ADDENDUM

משה שווערד

א. ר"ן (על הרי"ף) מסכת עבודה זרה דף כט עמוד א

אבל אם רצה וכו'. שהיין נעשה לו משכון והאיל ויש לו מלוה על היין אסור דלא מירתת דסבר אי חזו לי לא מפסידנא דכי תבע לי אמינא ידידי הוא כך פירש רש"י ולפי זה סיפא פירושא דרישא הוא דתרתוי בעינן במטהר יינו של עובד כוכבים חדא שיהא פתוח לרה"ר בעיר שיש בה ישראל ועובדי כוכבים ועוד שיהא כותב לו התקבלתי ואף על גב דפשטה דמתני' משמע דכל חדא בבא באפיה נפשה היא נראה לי שהזקיקו לרש"י ז"ל לפרש כך משום דאם איתא דסיפא לאו ארישא סמך נמצינו מתירין [בסיפא] מטהר יינו של עובד כוכבים ברשותו בכותב לו התקבלתי בלחוד כל שהבית מיוחד לישראל ואפילו בלא מפתח וחותם דהא לא מדכר להו במתני' כלל ואי אפשר ... אבל אין פירושו מחזור דא"כ ליערבינהו וליתנינהו הכי המטהר יינו של עובדי כוכבים ונתנו ברשותו וכתב התקבלתי בבית שהוא פתוח לרה"ר וכו' מותר אבל אם רצה ישראל להוציאו ואינו מניחו אסור עד שישב שומר ועוד דבתוספתא משמע

דבבית פתוח לרה"ר בלחוד שרי ואפילו לא כתב לו התקבלתי דתניא התם ישראל שהכניס יין ברשות עובד כוכבים אם יש עליו מפתח או חותם מותר ואם לאו אסור ליה עליו מן העובד כוכבים אף על פי שיש עליו מפתח או חותם אסור ואם היה אוצר פתוח לרה"ר מותר וכו' מדתני ליה עליו מן העובד כוכבים מותר בפתח פתוח לרה"ר שמעינן מינה דהוא הדין ליינו של העובד כוכבים ברשותו ולא כתב לו התקבלתי דהא כי הדדי נינהו ושמע מינה דרישא דמתני' בשלא כתב לו התקבלתי ואפילו הכי בבית פתוח לרשות הרבים מותר ואפילו בלא מפתח [וחותם] מדלא מדכר ליה במתני' כלל לפיכך פירש הראב"ד ז"ל דבבי דמתני' כל חדא באפיה נפשה היא רישא קתני דבבית שהוא פתוח לרה"ר בעיר שיש בה ישראל ועובד כוכבים מותר ואפילו לא כתב לו התקבלתי שכיון שאוצר זה פתוח לרה"ר ואין העובד כוכבים יכול ליכנס לתוכו אלא דרך שם כיון שנעל ישראל אוצרו אף על גב דליכא מפתח ולא חותם חמרא שרי שאם בא עובד כוכבים ליכנס שם דרך רשות הרבים מירתת ואמר חזו לי ישראל ולא זבני מינאי דומיא דמאי דאמרינן בפרק אין מעמידין (דף לא ב) בין הגתות שנו דכיון דכולי עלמא אפכי מירתת ואמר השתא [אי חזי] לי [מפסדו] דאע"ג דהתם אמרינן דבבית פתוח אסור הכא שרי דהתם כיון דבידו הוא נגע ולא מירתת אבל הכא כיון דמירתת מליכנס לאוצר אפילו פתוחות מותרות מיהו אם נמצא העובד כוכבים עומד בצד היין אסור דלא עדיף מביתו של ישראל [דתנן] אם יש לו עליה מלוה אסור כך הוא פירושא דבבא דרישא אבל בבא דסיפא תני שריותא אחריתי דהיכא שכתב לו התקבלתי סגי בהכי אף על פי שאין הפתח פתוח לרשות הרבים [ואפי' אין מפתח וחותם בידו] וכי היכי דלא תיקשי לן ההיא ברייתא דתניא בגמ' דלוקח ושוכר בית בחצרו של עובד כוכבים כל היכא שאין ישראל דר באותו

חצר דצריך מפתח וחותם וכמו שכתבנו למעלה בשטתו של רש"י ז"ל על כרחין אית לן לפרושי דהכא בבית שהוא פתוח למכור עסקין ומשום הכי שרי בלא מפתח וחותם וארישא סמך דתנן בה בבית שהוא פתוח לרשות הרבים וכו' מותר ומשום הכי קתני סיפא דהיכא שכתב לו התקבלתי לא בעינן שיהא פתוח לרשות הרבים אבל פתוח למכור מיהא בעינן אי נמי דברייתא דגמרא מיירי כגון שהעובד כוכבים דר באותו חצר אבל במתני' בשאין העובד כוכבים דר באותו חצר עסקין הילכך כל שישאל דר באותו העיר מותר אפילו בלא מפתח וחותם דמספיק מינה ואם אינו מניחו להוציאו מרשותו עד שיתן לו מעותיו אף על פי שכתב לו התקבלתי אסור לפי שאין כתיבת התקבלתי אלא הערמה בעלמא ואסור עד שיושיב שומר כדקתני רישא ובהך סיפא נמי כתבו מקצת מן המפרשים ז"ל דדוקא כגון שלא נמצא העובד כוכבים עומד שם אבל נמצא שם אסור דכיון שהבית שלו אינו נתפס כגב על

הכניסה וחיישין דלמא נגע והקשה עליהם הרשב"א ז"ל דלעיל בגמרא [דף ס ב] עלה דמתני דעובד כוכבים שנמצא עומד בצד בור של יין ואמר שמואל והוא שיש לו מלוה על אותו יין אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני המטהר יינו של עובד כוכבים ונתנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר אבל אם רצה ישראל להוציאו ואין מניחו עד שיתן לו מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסוריהו ש"מ מלוה על אותו יין בעינן [שמע מינה]. דאלמא דבמתני' [בתרייתא] נמי אפילו נמצא עומד בצד הבור שרי אף על פי שעדיין ישראל חייב לו דמי יין כיון שכתב לו התקבלתי ממך מעות לומר שהמעות חוב הן עליו ואין היין אפודיקי להם מדמוכחין מינה הא דאמר שמואל והוא שיש לו מלוה על אותו היין משמע דבמתני' אפילו נמצא עומד בצד הבור שרי ולדידי לא קשיא מידי דהתם משוינן יינו של עובד כוכבים אפילו אינו עומד בצד הבור ליינו כלומר ליינו של ישראל בשנמצא עומד בצד הבור אבל ביינו של עובד כוכבים שנמצא עומד בצד הבור אין לנו ראייה משום דאף מדברי רש"י ז"ל לקמן בפרק השוכר נראה שכל שיוכל להשטמ ואינו נתפס כגב לבעל הבית אסור ועובדא דלקמן [דף סא ב] דההוא כרכא דהוה יתיב ביה חמרא דישאל ועובד כוכבים אשתכח עובד כוכבים דהוה קאי ביני דני ואמר רבא אם נתפס עליו כגב חמרא שרי ואם לאו אסור (והכי) מוכח דכל שאינו נתפס כגב על הכניסה אסור אף על פי שרש"י ז"ל לא כתב שם כן ולא דמי למניח עובד כוכבים בחנותו דשרינן לקמן דשאני התם שעומד שם ברשות ישראל אבל זה שנכנס שלא ברשות חיישין אבל עדיין לבי מגמגם להתיר במטהר יינו של עובד כוכבים ונתנו ברשותו וכתב לו התקבלתי כל שהבית מיוחד לישראל דכל כי האי גוונא הוי נתפס כגב על הכניסה. ויש לרבינו תם ז"ל בכאן שטה אחרת שהוא סובר דכולה מתני' במפתח וחותם אי נמי במפתח או חותם מיירי על פי הסברות שכתבתי בפרק אין מעמידין [סי' אלף רלג] ושטה זו נכונה אצלי דתנא לא עסיק ותני אלא במאי דחמיר טפי יינו של עובד כוכבים מיינו של ישראל ולשנות ההכשר המיוחד בו שהוא צריך יותר מיינו של ישראל שכל שהוא פתוח לרה"ר או שכתב התקבלתי הוי דינו כיון של ישראל והאי דלא מדכר מפתח וחותם לא קשיא משום דלא חזינא בכוליה תננין

דמדכר ליה תנא דמתני' כלל. ויש מי שאומר דבמאי דאמרינן דמטהר יינו של עובד כוכבים צריך שומר דחותם בתוך חותם כשומר דמי וראייה לדבר מדקתני ברייתא דגמרא [דף סא א] גבי לוקח ושוכר בית בחצרו של עובד כוכבים ומלאהו יין וישראל דר בחצר אחרת [דף סא ב] וחכמים אומרים לעולם אסור עד שיהא שומר יושב ומשמר דקתני מתני' במטהר ובודאי דשומר דהתם לאו דוקא דבחותם בתוך חותם סגי מדאמרינן בפרק אין מעמידין (דף לא א) אליבא דרבנן ור' יוחנן אמר אפילו יין משתמר בחותם בתוך חותם דאלמא שומר דקאמרי רבנן היינו למעוטי חותם אחד אבל שני חותמות כשומר הוו ואף אנו נאמר דשומר דקתני במתני' במטהר דהוא הדין לשני חותמות וכתב הרמב"ן ז"ל שאינו כן דעת הראשונים ז"ל אבל נמצא כן למקצת רבני הצרפתים ז"ל:

ב. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף סא עמוד א

גמרא בעיר שיש לה דלתיים ובריה. [1] פירש"י ז"ל שאין נכנסין בה אלא ברשות וכולי עלמא ידעי כי עיילי בה ומצי למיקם בה ההיא שעתא, ואין זה נכון דהא מסתמא אפילו בהא כל שבא ליכנס אין מודיעין לכל אלא לאנשים ידועים, [2] והראב"ד ז"ל פירש עיר חשובה שרוכליה ממנה ואינה צריכה לרוכלים דעלמא, ומיירי נמי בשאין לאחרים דרך שם לקנות ולמכור.

ג. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף סא עמוד א

ת"ר אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של גוי ומלאו יין. פירוש יין שלו או שלקחו מן הגוי ופרעו, דהשתא אין שייכות לגוי לא בבית ולא ביין, ולרבותא נקט הלוקח או השוכר וכל שכן כשהיה הבית לעולם של ישראל.

ד. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף סא עמוד ב

יינו של גוי ברשותו וישראל דר באותה חצר מותר. אסקה רבי יוחנן אפי' בלא מפתח ולא חותם ובלא פתח פתוח לרשות הרבים, דכיון שלא הודיעו שהוא מפליג הא הוי כשומר יוצא ונכנס ומרתת דילמא חזי ליה ולא זבניה מיניה.

ה. חדושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף סא עמוד ב

בחצר אחרת אף על פי שמפתח וחותם בידו אסור. [1] פירוש מפתח או חותם, וכשאינו פתוח לרשות הרבים דאילו פתוח לרשות הרבים הא שרי ליה ברישא דמתני' לפי הפירוש הנכון, וכן אם יש שם מפתח וחותם שניהם דעת מורי הרא"ה ז"ל שהם כשומר כדמוכת בסמוך, אלא דאידי דמיירי בישראל דר נקט שומר, [2] אבל יש אומרים דכל שהבית והיין של גוי כיון דשייכות גדולה יש לו לא סגי לן אלא בפתוח לרשות הרבים או בשומר יוצא ונכנס או בישראל דר שם, דאי לא שובר הוא כמה חותמות וזה דעת מורי הרשב"א נר"ו ולפיכך הוא אסור יין שמביא גוי ממקום למקום למכור בספינה אם אין שם ישראל.

ו. הגהות יעבץ מסכת עבודה זרה דף סא עמוד ב

גמ' אלא עד שיבא ממונה שאינו בא לקצין. נ"ב לאו דוקא אלא מעיקרא סבר דר"ל שבא לעתים ידועים קבועים פריך שפיר גריעותא הוא להכי מפרש שאינו בא לקצין ידועים אבל לעולם בא הוא לקצין כדקתני אלא שאינם ידועים וקבועים בשוה פעמים ממהר לבא בזא"ז ופעמים מתאחר. וזה ג"כ משמע בלישנא דבא לקצין שיש לביאתו קצין אלא שאינם שוין:

=====

ז. רש"י מסכת עבודה זרה דף סא עמוד ב ד"ה מסקנא דמילתא

מסקנא דמילתא - מגע עובד כוכבים (ג) כיון שנתכוין ליגע שיכשך אף על פי שלא ניסך אסור בהנאה ממתני' (אתא) דאגרדמים עובד כוכבים משום לך לך אמרין נזירא, שלא בכוונה כגון לא הכיר בו שהוא יין מותר בהנאה ממתניא דחרם עובד כוכבים וכן נפל לבור נמי שלא בכוונה הוא ומותר בהנאה ממתני', וכן נתכוין ליטול דבר אחר כגון אתרוג דרב אשי שלא בכוונה הוא ומותר בהנאה, מגע עובד כוכבים ע"י דבר אחר כגון בקנה אנו יודעין שנתכוין לדבר אחר כי מדדו בקנה או התיז את הצרעה מותר בהנאה ממתני', בכוונה ולא חזינן למאי איכוין אסור בהנאה מההוא עובדא דבירם דשרייתא רב משום דשלא בכוונה הוה הא בכוונה אסור, כחו של עובד כוכבים בחיבורין כגון דאוריין ארוקי הכיר בו שהוא יין אסור בהנאה מדרבי יוחנן דאמר צא והכרז על יינן משום יין נסך משום לך לך לא הכיר בו מותר אף בשתיה מההוא עובדא דרב יוחנן בן ארזא ורבי יוסי בן נהוראי דחד שרי אפילו בשתיה משום דעובד כוכבים לא הוה ידע, ושלא בחיבורין כגון זריקה מותר אף בשתיה ואפילו נתכוין מדרב אשי דאמר כל שבזב טהור בעובד כוכבים אינו עושה יין נסך, כך הגיה הרב ופסק הלכה למעשה.